

SELF-STUDY TRAINING UNITS

1. Wprowadzenie
2. Uczestnictwo i brak uczestnictwa
3. Niedogodności
4. Poznanie uczniów
5. Jak zaplanować program uczenia się w **sposób odpowiadający potrzebom**
6. Jak wzmacniać motywację i uczyć w **sposób ciekawy**
7. Jak uczyć w **sposób użyteczny** – ocena

1. Moduł 1 – Wprowadzenie

W Module 1 zgromadzono inspiracje, pytania i terminologię będące w centrum uwagi zespołu projektowego MATURE, który zajął się wsparciem osób i organizacji promujących uczenie się osób starszych.

Cele szkoleniowe:

W tym module dowiesz się:

Jak korzystać z terminologii i koncepcji uczenia się w późniejszym wieku opracowanej w ramach projektu MATURE.

1.1 Słowa i definicje

“Znaczenia słów, które znamy jest zależne od naszej interpretacji” (George Eliot).

Jednoznaczne zrozumienie słów i fraz kluczowych jest ważnym pierwszym krokiem w debacie o problemach i ich rozwiązywaniu. Żargon używany do określania potrzeb ludzi starszych wymaga interpretacji.

Osobista refleksja

Jak zdefiniujesz następujące słowa?

1. Senior
2. Późniejsze życie
3. Niedogodność/niekorzystna sytuacja/niekorzystne położenie
4. Udział
5. Zaangażowanie
6. Usprawnianie

7. Kiedy rozpoczyna się „późniejsze życie”?
8. Czym jest "zaangażowanie" rozumiane jako: zrobienie czegoś dla siebie; ktoś robi coś dla Ciebie; coś co można zrobić dla innych?

Powyższe 6 słów i zwroty z ich użyciem mogą posiadać wiele znaczeń, które mogą być tracone w tłumaczeniu. Zwróć uwagę na te słowa podczas korzystania z kolejnych modułów szkoleniowych do samodzielnej nauki; ich definicje mogą się różnić w stosunku do Twoich pierwszych skojarzeń.

1.2 Słowa – szerszy kontekst

Czasami słowa, których używamy mają wiele znaczeń w zależności od kontekstu.

Rozważ słowo "stary":

"Stary" może określać osoby w wieku 65 lat plus (65+); może też znaczyć, że jest na tyle stary, aby otrzymywać emeryturę; w kontekście twojej postawy lub postawy innych (staromodne idee). Definicje powstają w wyniku interwencji politycznej (określenie ograniczeń wiekowych); czynników społecznych i kulturowych (starsza generacja); osobistych uczuć i kwestii tożsamości (dziadek = stary). Słowo "stary" może być postrzegane pozytywnie lub negatywnie.

Różne znaczenia sprawiają, że słowo "stary" jest trudne w interpretacji. Przykładowo preferowana definicja, że „stary” określa osoby powyżej 60, nie bierze pod uwagę heterogeniczności grupy wiekowej, która obejmuje okres od 60 lat do śmierci. Jednocześnie przypisane do słowa "stary" negatywne atrybuty (zależny; w złym stanie zdrowia; wątpli) mogą promować interpretację tego słowa daleką od rzeczywistości.

Coś dla Ciebie

"Uczenie się" jest kolejnym słowem, które posiada wiele znaczeń. Czym jest uczenie się dla Ciebie? Co inni mówią o "uczeniu się"?

Na stronie internetowej MATURE (<http://matureproject.eu/glossary>) znajdziesz słowniczek, w którym partnerzy zdefiniowali słowa kluczowe. Te definicje mogą okazać się bardzo przydatne podczas pracy z modułami szkoleniowymi. Nie są to definicje słownikowe, podane znaczenia odzwierciedlają punkt widzenia grupy projektowej. Złożoność pracy w wielu językach wymaga refleksji i konsensusu w temacie przyjęcia wspólnej terminologii. Czy definicje w słowniku MATURE wyrażają Twoje rozumienie słów i zwrotów? Czy chciałbyś rozwinąć ten słownik lub zmienić znaczenie wybranych słów?

1.3 Uczenie się w późniejszym wieku

Zespół projektu MATURE promuje optymistyczną wizję potencjału i korzyści płynących z uczenia się w późniejszym wieku. Podejście MATURE stawia „uczenie się” w centrum działań, które przyczyniają się do polepszenia samopoczucia osób starszych. „Uczenie się” jest krytycznym warunkiem dobrego starzenia się.

"Uczenie się w późniejszym wieku to proces nie nagroda" (Jim Soulsby, Wielka Brytania, członek zespołu projektowego MATURE).

Uczenie się w przypadku osób dorosłych jest bardzo zróżnicowane. Dorośli gromadzą fakty, informacje, zdobywają wiedzę i nowe umiejętności z wielu źródeł za pomocą różnych metod. Wielu dorosłych twierdzi, że nie uczy i nie chce się uczyć, chociaż większość z nich z powodzeniem zdobywa nowe kompetencje w wyniku czynników, takich jak potrzeba (korzystanie z nowych technologii), pragnienie (realizacja hobby) lub konieczność (radzenie sobie ze złym stanem zdrowia) .

Osobista refleksja

Pomyśl jakie umiejętności zdobyłeś ostatnio.

- *Dlaczego tego potrzebowałeś?*
- *Jak poradziłeś sobie ze zdobyciem tych umiejętności?*
- *Z jakich źródeł korzystałeś?*
- *Kto Tobie pomagał?*

1.4 Bohaterowie uczenia się w późniejszym wieku

Starsi dorośli

Spójrz na statystyki w tabeli poniżej. Pochodzą one z roku 2012 z wielu źródeł europejskich.

• W roku 2010 liczba ludności 27 europejskich państw członkowskich wynosiła 331 000 000   • W 2020 przewidywana liczba ludności to 340 100 000   • W 2050 przewidywana liczba ludności to 346 800 000   • W 2010 populacja 65+ w europejskich państwach członkowskich stanowiła 18,3%

- W 2020 populacja 65+ będzie stanowiła 21.1%
- Do 2050 ten współczynnik wzrośnie do 29.6%
- W 2010 liczba ludności 27 europejskich państw członkowskich 65+ wynosiła 60 570 000
- Do 2020 liczba osób 65+ wyniesie 71 760 000
- A w roku 2050? **102,650,000**

Powyższe zmiany demograficzne ilustrują kluczową kwestię polityczną mającą wpływ na Unię Europejską oraz poszczególne państwa.

Coś dla Ciebie

Osobista refleksja

Zanotuj swoje odpowiedzi na następujące pytania:

- *Co rozumiesz przez wyrażenie "czas bomby demograficznej"?*
- *Jaki jest profil wiekowy Twojego kraju / regionu / miejscowości?*
- *Jakie działania polityczne zostały podjęte w Twoim otoczeniu w celu zaspokojenia potrzeb starzejącej się populacji?*
- *Jak widzisz perspektywy życia w starzejącym się społeczeństwie?*

Badania

- Aby dowiedzieć się więcej o zmianach demograficznych w UE oraz o wpływie tych zmian na postrzeganie procesów starzenia się zajrzyj do raportu badawczego MATURE <http://matureproject.eu/research-report> (rozdziały 2.1, 2.2, 3.1).

Pośrednicy

Pośrednicy – Osoby, organizacje lub agencje, pracujące na rzecz osób starszych z racji zatrudnienia lub wolontariatu. Przykładem są usługi w sektorze publicznym (opieka zdrowotna, usługi społeczne); usługi w sektorze prywatnym (domy opieki); osoby pracujące w ramach wolontariatu lub/i sektora wspólnotowego (organizacje charytatywne, grupy wyznaniowe). Kompetencje osób, organizacji, agencji mogą, ale nie muszą mieć związku z kształceniem w późniejszym wieku. <http://matureproject.eu/glossary>

W uczeniu się ważne są też inne osoby, te wokół nas, przyjaciele, rodzina lub członkowie społeczności, którzy stymulują zainteresowania, dostarczają motywacji, dzielą się wiedzą, koordynują działania edukacyjne. To właśnie sieci społeczne i rodzinne wspierają zaangażowanie oraz uczestnictwo osób starszych.

Pośrednicy mają do odegrania kluczową rolę w budowaniu połączeń między osobami starszymi i podmiotami, które mogą przyczyniać się do ich dobrego samopoczucia.

Nawiązywanie kontaktów w późniejszym wieku posiada swoje ograniczenia. Zwykle istnieją tylko te kontakty, które powstały w czasie aktywności zawodowej, przed emeryturą. Dzieci

dorastają i wyprowadzają się. Starzejący się przyjaciele odchodzą z powodu złego stanu zdrowia, śmierci, przeprowadzki. Tworzenie i utrzymanie nowych kontaktów utrudniają: m.in. izolacja, słabość, niepełnosprawność. Charakterystyczne cechy starzenia się, takie jak utrata zaufania i poczucia własnej wartości wpływa na naszą zdolność do poznawania nowych przyjaciół i nawiązywania kontaktów.

Niektóre organizacje pośredniczące dają szansę osobom starszym, aby stały się częścią nowej społeczności (grup wyznaniowych, klubów, etc.). Dzięki sieci wsparcia, osoby starsze mogą godnie egzystować, rozwijać się i uczyć. Inni pośrednicy informują o potencjalnych dostawczych usług (na przykład zdrowie, opieka społeczna), dzięki czemu odpowiadają bezpośrednio na konkretne potrzeby osób starszych. Uczenie się jest jedną z takich usług.

Pośrednik - doradca: ktoś, kto jest w stanie udzielać porad i informacji osobom trzecim o możliwościach, które mogą być dla nich otwarte. Pośrednik – doradca może pomóc określić, co jest potrzebne/interesujące dla danej osoby i dopasować tę wiedzę do tego, co jest dostępne i osiągalne.

Osobista refleksja

Pomyśl o swoim sąsiedztwie.

Czy w Twoim otoczeniu są możliwości, aby osoby starsze, mogły się spotkać razem i / lub mogły spotkać innych członków swojej społeczności lokalnej?

Studium przypadku – C.O.O.L (Wspólnotowe możliwości dla starszych uczniów) projekt - Leicester i Leicestershire, Wielka Brytania.

Rok 1999 był nominowany przez ONZ jako Międzynarodowy Rok Osób Starszych. Jednym z osiągnięć w Wielkiej Brytanii było opracowanie zestawu narzędzi do określania możliwości uczenia się osób starszych w swoich społecznościach. W roku 2000 zostało powołane partnerstwo 3 instytucji: NIACE (Narodowy Instytut Dorosłych i Kształcenia Ustawicznego), Szkoła Edukacji Dorosłych w Leicester oraz Uniwersytet De Montfort w Leicester, które analizowało możliwości obszarów miejskich w mieście Leicester oraz obszarów wiejskich w hrabstwie Leicestershire.

W procesie badawczym wzięły udział osoby starsze, wolontariusze pracujący pod kierunkiem profesjonalnego asystenta. Wolontariusze opracowali własną metodologię badań, zaplanowali i wykonali prace badawcze, opracowali raporty końcowe oraz przedstawiali wyniki na forach publicznych. Proces stał się bogatym praktycznym doświadczeniem edukacyjnym dla wszystkich zaangażowanych osób.

Zaskakującym rezultatem było odkrycie szerokiej gamy możliwości aktywności grupowej dla osób starszych bardzo blisko ich domów. Tylko w jednej dzielnicy miasta Leicester działały 124 grupy, a 78 grup było aktywnych w małej miejscowości wiejskiej w północno-wschodniej Leicestershire.

Wszystkie te grupy oferowały możliwości włączania do sieci, nieformalnego uczenia się, dodatkowo w mieście Leicester, działania kulturalne dla starszych członków różnych wspólnot etnicznych.

Projekt C.O.O.L. potwierdził, że "uczenie się" ma miejsce w grupach o dużych kompetencjach. Prowadzący nie postrzegali siebie jako "nauczycieli" ani swoich działań jako "możliwości uczenia się".

Brakowało promocji; mieszkańcy nie wiedzieli, co było w ofercie, nawet w obrębie własnej ulicy.

Nauczyciele

W punkcie 1.1 raportu badawczego MATURE (<http://matureproject.eu/research-raport>) określono kim są "nauczyciele". Preferowany termin to "nauczyciel usprawniający proces uczenia się", obejmujący szeroki wachlarz ludzi, z których wielu nie uważa się za nauczycieli.

W grupie nauczycieli usprawniających proces uczenia się są:

profesjonalni nauczyciele dorosłych;

profesjonalni nauczyciele z innych sektorów edukacyjnych;

nauczyciele wolontariusze;

jednostki ze szczególnymi umiejętnościami, którymi chcą się dzielić z innymi;

specjaliści i wolontariusze w zakresie usług, które nie mają bezpośredniego związku z edukacją (m.in. organizacje zdrowotne; organizacje świadczące usługi mieszkaniowe);

moderatorzy klubowi i moderatorzy grup nieformalnych.

Usprawnianie procesu uczenia się: "...wymaga od nauczyciela otwartego podejścia „pozwól iść”, uznania prawa ucznia do wyrażania swojej opinii na temat charakteru i treści kształcenia. Potrzebne są następujące umiejętności: zdolność do kierowania, ale nie kontroli, zarządzanie grupą, zdolność słuchania i rozwiązywania konfliktów, zdolność podsumowania kluczowych punktów, wiedza o tym, co jest możliwe, kontrolowanie i ocenianie prowadzone bez uprzedzeń”.

(LENA podręcznik <http://www.bia-net.org/en/lena.html>)

Uczenie się jest wartością samą w sobie. Szkolenie MATURE tworzy wartość dodaną poprzez zebranie informacji i pomysłów z różnych źródeł, pozwalających pogłębić zrozumienie potrzeb danej grupy potencjalnych uczniów.

1.5 Współpraca w uczeniu się w późniejszym wieku

Dotychczasowe doświadczenia zespołu projektowego MATURE doprowadziły do przekonania, że podejście bazujące na współpracy w obszarze angażowania nowych uczniów, rozwoju i organizowaniu procesu uczenia się jest korzystne.

Uczenie i nauczanie nie są przywilejami jedynie dostawców usług edukacyjnych. W konsekwencji, podejście wykorzystujące współpracę w uczeniu się w późniejszym wieku nie musi być prowadzone przez profesjonalnych edukatorów.

Rola dostawców edukacji może polegać na wsparciu dla tworzenia innowacyjnego procesu uczenia się, który będzie realizowany przez innych. Wyposażenie innych osób w umiejętności posiadane przez instytucje edukacyjne ma duży potencjał i sprzyja wzbogaceniu środowiska, w którym uczenie się może mieć miejsce. Poszerzenie możliwości otwiera dostęp dla potencjalnych uczniów do środowisk, w których naprawdę będą chcieli się uczyć. Dla dostawców, współpraca z innymi może rozwiązać problem braku uczestniczenia w uczeniu się.

Studium przypadku: Hamburg, Niemcy – partnerstwo w uczeniu się w późniejszym wieku.

1: Kaltenbergen leży na obrzeżach Hamburga. Zarządca mieszkaniowy, firma HANSA, zwróciła się z zapytaniem do szkoły ludowej w Hamburgu, czy byłoby możliwe, aby zorganizować kursy w pobliżu ich budynków mieszkalnych. Starsi lokatorzy nie są mobilni i nie mają pieniędzy na transport publiczny. HANSA zajęła się dystrybucją ankiet, które dostarczyła do każdego gospodarstwa domowego, pytając, czego starsi ludzie chcieliby się uczyć. Opracowano program składający się z 6-7 kursów, które były prowadzone przez więcej niż 6 semestrów. Był to bardzo udany eksperyment, kursy miały 95% frekwencji!

2: Dotarcie do starszych imigrantów jest bardzo trudne, może być znacznie łatwiejsze, jeśli dostawcy edukacji dorosłych współpracują z organizacjami imigrantów. W Hamburgu, współpraca z Liman, organizacją imigrantów tureckich 55+, okazało się być dobrym rozwiązaniem: wielu uczestników znalazło kursy niedaleko swojego miejsca zamieszkania lub skorzystało z kursów oferowanych w pomieszczeniach Liman. Kontakt ten istnieje już od ponad 6 lat, a kilka nowych ofert edukacyjnych opracowano wspólnie.

1.6 Partnerstwo

Dla zespołu MATURE "partnerstwo" opisuje wspólne działanie osób, organizacji i/lub agencji na rzecz promowania dobrego życia osób starszych.

"Partnerstwo" obejmuje nieformalne więzi między jednostkami (sąsiedzi, liderzy społeczni), jak również bardziej formalne powiązania (uruchomienie przez organizacje wspólnych usług). "Partnerstwo" może być funkcjonalne (wsparcie jednostek lub grup) lub strategiczne

(zorientowane na usługi dla całej miejscowości, regionu lub kraju). Dobre partnerstwo prowadzi do zmian na lepsze w życiu osób zaangażowanych.

Zespół MATURE docenia znaczenie wszelkiego rodzaju partnerstwa, które angażuje nowych uczniów i dostarcza efektywnego uczenia się.

Współpraca w ramach partnerstwa nie zawsze jest koncepcyjnie i praktycznie taka prosta. Ustanowienie strategicznego partnerstwa w dużym obszarze geograficznym wymaga solidnej infrastruktury, finansowania i woli politycznej. Potencjalni partnerzy mogą działać w warunkach konkurencji, która ogranicza ich zdolność do uczestnictwa lub do priorytetowego potraktowania potrzeb beneficjentów w stosunku do potrzeb własnych organizacji. W każdym partnerstwie kluczem do sukcesu jest wzajemne zrozumienie i szacunek dla aspiracji wszystkich członków.

Trudności są mniej dotkliwe w nieformalnej współpracy, w której jednostki działają w imieniu i na rzecz innych. W przypadku defaworyzowanych osób dorosłych nieformalna współpraca może być punktem wyjścia do zaangażowania innych.

Świadomość siły i potencjału tzw. "pomocnej dłoni" jest pierwszym krokiem w docieraniu do osób niezadowolonych i wyłączonej.

Coś dla Ciebie

Jakie znasz przykłady partnerstwa, które promują dobre samopoczucie osób starszych w Twojej okolicy?

Jakie nowe partnerstwa mogą być tworzone? Kto może być partnerem? Co partnerzy mogą osiągnąć razem?

Podsumowanie

Zaangażowanie w uczenie się w późniejszym wieku - wymagania:

Potwierdzenie heterogeniczności populacji osób dorosłych uznawanych za osoby starsze.

Uznanie faktu, że słowa, których używamy mogą oznaczać różne rzeczy dla różnych ludzi. Nieporozumienia wynikają z niewłaściwego użycia języka.

Potwierdzenie, że uczenie się w późniejszym wieku działa najlepiej w ramach współpracy.

Zrozumienie i akceptacja osób (tych nie pochodzących z sektora edukacji), które mogą i powinny być zaangażowane w proces uczenia się na rzecz dobrego samopoczucia osób starszych.

Świadomość korzyści i trudności wynikających z praktyk partnerstwa.

2. Moduł 2 – Uczestnictwo i brak uczestnictwa

Ten moduł ma stymulować myślenie o "uczestnictwie". Dlaczego jest to ważne dla osób starszych? Jakie są korzyści? Kto bierze udział w uczeniu się? A kto nie i dlaczego?

Cele szkoleniowe:

W tym module dowiesz się:

Dlaczego uczestnictwo jest problemem dla osób starszych.

Kto bierze udział w uczeniu się w późniejszym wieku.

Jakie są przyczyny braku uczestnictwa.

2.1 Uczestnictwo i aktywne starzenie się

Słownikowa definicja uczestnictwa brzmi tak: "Akt brania udziału lub podzielenia się czymś".

Istnieje wiele przykładów osób starszych, które uczestniczą w licznych działaniach z korzyścią dla siebie i innych. Emeryci nie pracujący zawodowo mają czas na uprawianie sportu, realizację swojego hobby, rozwijanie zainteresowań; pomoc w opiece nad osobami starszymi lub dziećmi; wspieranie przyjaciół; działania administracyjne na rzecz okolicznej społeczności lub w regionie; udział w inicjatywach, które pomagają innym; mogą podejmować pracę nieodpłatną (wolontariat); mogą się uczyć .

"Aktywne starzenie się" jest terminem zdefiniowanym przez Światową Organizację Zdrowia:

Aktywne starzenie się oznacza "..kontynuację uczestnictwa w życiu społecznym, gospodarczym, kulturalnym, duchowym i działaniach obywatelskich, a nie tylko zdolność do aktywności fizycznej i udziale w rynku pracy. Starsi ludzie, którzy odchodzą na emeryturę, nawet jeśli są chorzy lub niepełnosprawni mogą nadal żyć aktywnie pomagając rodzinie, znajomym, społecznościom i narodom. Aktywne starzenie ma na celu utrzymanie dobrego zdrowia i dobrej jakości życia bez względu na procesy starzenia. Utrzymanie autonomii i niezależności osób starszych jest kluczowym celem w ramach polityki na rzecz aktywnego starzenia się.

Starzenie ma miejsce w obecności przyjaciół, współpracowników, sąsiadów i członków rodziny. I to właśnie dlatego współzależność i solidarność międzypokoleniowa są ważnymi atrybutami aktywnego starzenia się."

Światowa Organizacja Zdrowia - Aktywne starzenie się
http://www.who.int/ageing/active_ageing/en/index.html

Coś dla Ciebie

Badanie

Indeks aktywnego starzenia (AAI) jest projektem prowadzonym przez Komisję Europejską - Dyrektoriat Generalny Komisji Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Włączenia Społecznego, wspólnie z Wydziałem Ludności Komisji Gospodarczej Organizacji Narodów Zjednoczonych (Oddział Europa).

Jest to narzędzie, które umożliwia pomiar niewykorzystanego potencjału osób starszych do aktywnego i zdrowego starzenia się w poszczególnych krajach. Mierzy poziom, do którego osoby starsze mogą prowadzić samodzielne życie, pracować zawodowo, brać udział w działaniach społecznych, w ogólności utrzymywać zdolność do aktywnego starzenia się.

Wykonaj ćwiczenie na stronie "Zrób to sam" witryny AAI.

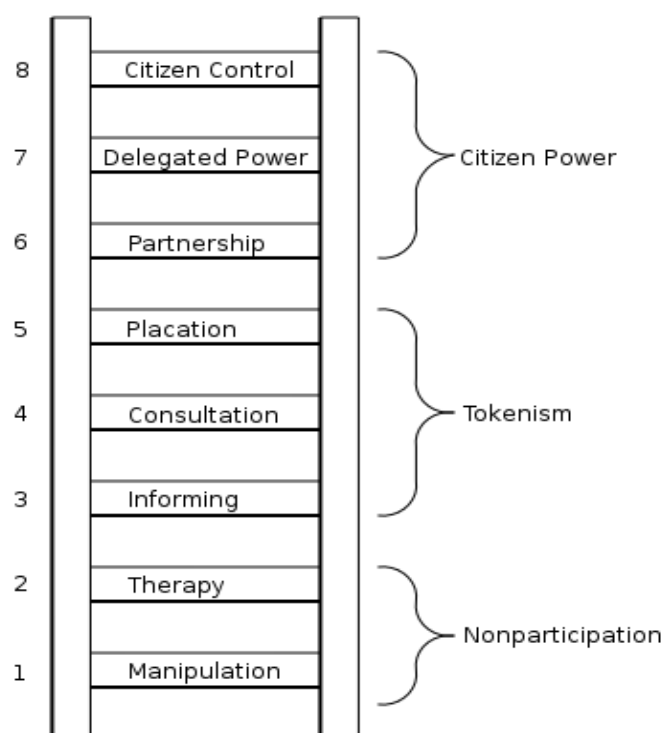
<http://www1.unece.org/stat/platform/display/AAI/Active+Ageing+Index+Home>

- *Czego dowiedziałeś się o osobach starszych w Twoim kraju? Jak porównasz sytuację w Twoim kraju z najbliższymi sąsiadami, a jak z krajami spoza UE?*

Powiązania pomiędzy zaangażowaniem i dobrym zdrowiem oraz dobrym samopoczuciem, potwierdzają, że uczestnictwo jest kluczem do spełniania się w późniejszym wieku.

Słowo "uczestnictwo" podobnie jak słowa "uczenie się" i "osoby starsze" posiada różne interpretacje. W 1969 Sherry Arnstein starała się uchwycić jego znaczenie wykorzystując koncepcję drabiny:

Dolne szczeble drabiny opisują poziom "braku uczestnictwa". Celem "manipulacji" i "terapii" nie jest to, aby ludzie mogli uczestniczyć, ale aby umożliwić posiadającym władzę "edukowanie" lub "leczenie".

Kolejny poziom tzw. symboliczny pozwala ludziom starszym na zabranie głosu, z tym, że brakuje im siły, aby powodować, żeby ich opinie były brane pod uwagę.

Poziom najwyższy, czyli "moc obywatela" zwiększa możliwości podejmowania decyzji. Ludzie mogą negocjować z władzą i osiągać kompromisy. Na najwyższych szczeblach, "delegowanie mocy" oraz "obywatel kontroluje", ludzie posiadają pełną moc kierowania działalnością i zarządzania akcjami.

Arnstein, Sherry R. "A Ladder of Citizen Participation," JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969

Badanie

Pomyśl o lokalnej społeczności.

- *Jakie możliwości mają osoby starsze z Twojego otoczenia, aby brać udział w życiu obywatelskim i społecznym?*
- *Jaki jest charakter ich udziału? Używając drabiny Sherry Arnstein, opisz ich udział?*

2.2 Korzyści z udziału w grupowym uczeniu się w późniejszym wieku

Uczestnictwo stało się wskaźnikiem dobrego życia w późniejszym wieku. Ludzie są zachęceni do działań społecznych i obywatelskich. Promowane są te działania, które zachęcają ludzi do aktywności; udział w uczeniu się jest jednym z tych działań.

"Osoby starsze są postrzegane jako nowi klienci edukacji, cenne zasoby ludzkie, rezerwa rynku pracy, których szanse na zatrudnienie powinny być wspierane i które powinny być zaangażowane w uczenie się przez całe życie, podobnie jak inne grupy wiekowe."

Praca i starzenie się:

http://www.isfol.it/isfol-europa/progetti-internazionali/implementazione-dell2019agenda-europea-per-l2019adult-learning/copy_of_Workingandageing.Emergingtheories.pdf

Studium przypadku

Raport opracowany dla Departamentu Biznesu, Innowacji i Umiejętności w Wielkiej Brytanii, na podstawie badań ELSA (English Longitudinal Study of Ageing) stwierdził, że:

... w przypadku osób starszych, będących na emeryturze zmniejsza się prawdopodobieństwo kształcenia formalnego; przy czym wiek nie ma wpływu na udział w uczeniu nieformalnym, szczególnie chętnie biorą udział w uczeniu nieformalnym emeryci. Co do innych czynników, poziom posiadanych kwalifikacji okazał się mieć istotny wpływ na formalny i nieformalny udział w uczeniu się. Osoby wykształcone są bardziej skłonne do uczestnictwa. Dobry stan zdrowia był silnie związany z udziałem w nieformalnym uczeniu się, nie był jednak ważnym wyznacznikiem udziału w formalnej nauce (po uwzględnieniu innych czynników). Mężczyźni rzadziej niż kobiety angażują się w formalne i nieformalne działania edukacyjne.

Zgodnie stwierdzono, że nieformalne rodzaje nauki (muzyka, sztuka, kursy wieczorowe, siłownia, zajęcia treningowe) miały wpływ na dobre samopoczucie. Można spekulować, że udział w nieformalnej nauce ma miejsce ze względu na osobiste zainteresowanie przedmiotem, bądź dlatego, że daje możliwość wychodzenia i spotkań towarzyskich. Te uzasadnienia potwierdza literatura. Istotnie wewnętrzne zainteresowanie nauką i / lub określonym tematem, spotkanie z innymi ludźmi to ważne powody do uczenia się w starszym wieku. Starsze osoby doceniają uczenie się, ponieważ proces ten pomaga im otworzyć się na nowe pomysły, umożliwia zrozumienie otoczenia i utrzymanie pozytywnego nastawienia.

Learning and wellbeing trajectories among older adults in England. October 2012. Jenkins, Andrew and Mostafa, Tarek. Department of Business, Innovation and Skills. UK

Podsumowując, należy stwierdzić, że uczestnictwo w grupowym uczeniu się poprawia jakość życia osób starszych. W badaniu pytano o profil uczących się i potwierdzono, że udziałowi sprzyja wykształcenie, dobre zdrowie, motywacja do nauki oraz, że w uczeniu się uczestniczy zdecydowanie więcej kobiet.

Badanie

- W jakim stopniu profil starszych uczniów opisany w brytyjskich badaniach pasuje do profilu seniorów zaangażowanych w uczenie się w Twoim kraju/regenie/ miejscowości?

2.3 Uczestnictwo w uczeniu się w późniejszym wieku

- W 2009 roku mniej niż 5% osób dorosłych w 27 państwach UE w wieku od 55 do 64 uczestniczyło w kształceniu i szkoleniach w ciągu ostatnich 4 tygodni przed przeprowadzeniem ankiety. [Eurostat <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>]
- W 2012 roku 4,5% dorosłych w 27 państwach UE w wieku od 55 i 64 lat i 4,5% osób w wieku między 50 i 74 lat brało udział w kształceniu i szkoleniach w ciągu ostatnich 4 tygodni przed przeprowadzeniem ankiety. [Eurostat]
- Uczestnictwo w edukacji i uczeniu się maleje z wiekiem. [Eurostat i Narodowy Instytut Dorosłych, Kształcenia Ustawicznego, NIACE (UK) <http://www.niace.org.uk/niace-adult-participation-in-learning-surveys>]
- Mniej niż 4% osób dorosłych w Europie w wieku 65 i więcej jest zaangażowanych w edukację i szkolenia. Tylko 1 osoba na 25.
- W 2012 roku było 2.422.800 osób w wieku 65 lat i więcej

Obecnie 24 z 25 osób w wieku 65 lat lub więcej w 27 krajach członkowskich Unii Europejskiej NIE JEST zaangażowanych w edukację, szkolenia i uczenie się.

Fakt: Uczestnictwo w grupach uczących maleje z wiekiem. Dlaczego?

Znane są następujące bariery uczestnictwa:

Sytuacyjne : brak pieniędzy; brak czasu; brak transportu; zobowiązania osobiste.

Institutionalne: niewygodne harmonogramy lub miejsca szkolenia; niedostateczne rozpowszechnianie informacji; brak odpowiednich programów; sztywne struktury; zbyt trudne wymagania wstępne; brak empatii.

Dyspozycyjne: uczucie bycia "za starym", żeby się uczyć; ograniczone zaufanie z powodu złych, wcześniejszych doświadczeń edukacyjnych i braku osiągnięć; zmęczenie "szkołą" i "klasą"; niechęć do uczenia się.

Powyższe bariery zidentyfikowano w specjalistycznych badaniach nad brakiem uczestnictwa. Różne społeczeństwa nadają im różne wagi. Oprócz wymienionych barier istnieją inne, bardziej osobiste, takie jak: ubóstwo; kwestie zdrowotne; zobowiązania rodzinne; różnice kulturowe; słaba umiejętność czytania i pisanie.

Niektórzy dorośli mogą po prostu nie lubić, nie potrzebować lub nie chcieć uczyć się w grupie. Proste rozwiązania mające na celu rozszerzenie udziału, polegające na zwiększeniu liczby kursów lub pokonywaniu wspólnych barier, takich jak cena i dostępność, nie sprawdzają się w przypadku osób niechętnie nastawionych do uczenia się.

Coś dla Ciebie

- Opowiedz starszym członkom Twojej rodziny, przyjaciołom, sąsiadom, znajomym o nauce w grupie. Jakie są ich wrażenia? Czy chcieliby się przyłączyć? Dlaczego nie chcą dołączyć? Jak można pokonać obawy związane z nauką w grupie?
- Nawiąż kontakt z grupą, która przyciąga seniorów (na przykład klub; grupa religijna). Jak to grupa rekrutuje nowych członków? Czy ma specjalne strategie jak zaangażować osoby starsze? Czy te strategie pomagają osobom odpowiedzialnych za uczenie się w grupie?

2.4 Uczenie się w grupie – bariera uczestnictwa

Charakter grupy uczącej się może być przyczyną niechęci do uczestnictwa.

Jeden z poprzedników projektu MATURE projekt **LARA** - „Uczenie się - odpowiedzią na Starzenie się”, analizował szczegółowo rodzaje uczenia się, które mogłyby skutecznie adresować temat aktywnego starzenia się. LARA skupiała się na środowiskach nauki, które promowały niezależność w późniejszym wieku.

Badanie

Rola nauczyciela i style uczenia się w grupie są opisane w podręczniku szkoleniowym projektu Lara w sekcji „Making Experience Count”:

<http://www.laraproject.net/outcomes/lara-training/lara-training-package.html>)

LARA kładzie nacisk na ułatwienie uczenia empirycznego i aktywnego w celu stymulowania uczestnictwa opisanego na wyższych szczeblach drabiny Arnstein. Przegląd możliwości uczenia się w krajach partnerskich doprowadził do wniosku, że bierność była konsekwencją popularnego stylu pracy z grupą w formie wykładu. Kursy zorientowane tematycznie ograniczały możliwości uczestników w dostosowywaniu uczenia się do konkretnych potrzeb. Przyjęte założenie, że wiadomo czego powinno się uczyć zupełnie nie uwzględniało indywidualnych oczekiwań, motywacji i umiejętności. Ten sposób uczenia obrazują najniższe szczeble drabiny Arnstein - "manipulacja" i "terapia". Osoby "uczestniczyły" w sensie obecności, a nie w sensie udziału w demokratycznym i aktywnym procesie uczenia się, który kładzie nacisk na "wzmocnienie" uczestnictwa.

REIFER LEBENSGENUSS był projektem promocji zdrowia w obszarach wiejskich w Austrii. Projekt poszukiwał sposobów organizowania grupowych spotkań dla osób starszych. Wszystkie grupy były zarządzane przez seniorów z danej wioski. Grupy same decydowały o działaniach, które odpowiadały ich potrzebom.

Jedna z grup postanowiła poszerzyć swoją wiedzę na temat możliwości wykorzystania komputera i Internetu, uważając, że jest to metoda walki z wykluczeniem społecznym. Grupa poinformowała o swoim pomysle koordynatora projektu i poprosiła o pomoc.

Koordinator w poszukiwaniu laboratoriów komputerowych z dostępem do internetu skontaktował się z burmistrzem i miejscowym uniwersytetem oraz wyszukał trenera z doświadczeniem w pracy z osobami starszymi.

Grupa prowadzi obecnie w swojej wsi cotygodniowe kawiarenki internetowe korzystając z pomieszczeń i komputerów bezpłatnie. Nowi seniorzy dołączają do grupy, której członkowie w towarzyskiej i odprężającej atmosferze pomagają sobie nawzajem w rozwiązywaniu problemów informatycznych i internetowych.

Opisane doświadczenie edukacyjne ma charakter partycypacyjny ukazując "uczenie się" i "nauczyciela" w specyficznej, ograniczonej roli. Interesujący jest fakt, że "uczenie się" było jedną z kilku interwencji, które pozwoliły austriackim seniorom, dowiedzieć się tego czego chcieli. Instytucje edukacyjne nie były inicjatorami procesu, jedynie uczestniczyły w wielu działaniach, pomagając osiągnąć dobre rezultaty.

Zaproponowany sposób uczenia się miał pozytywny i trwały wpływ na uczestników, dał im pewność siebie, uruchomił własny proces uczenia się i włączył inne, starsze osoby, bez konieczności zarządzania i kontroli przez zewnętrznego "eksperta". To doświadczenie doprowadziło do trwałego uczestnictwa w uczeniu się szerszej społeczności.

Coś dla Ciebie

Rozważmy przykład, z którym boryka się słoweński partner MATURE - ZDUS : "... W budynku jest około 40 mieszkań, w których emerycy żyją samodzielnie. Jest więcej kobiet niż mężczyzn, a przede wszystkim mają niskie emerytury, niski poziom edukacji formalnej i nieliczne / złe kontakty społeczne między sobą. "

- *Kto może pełnić rolę pośredników między mieszkańcami i światem zewnętrznym?*
- *Co może wyzwolić pozytywne interakcje między mieszkańcami?*
- *Jak można zorganizować pierwszy kontakt z mieszkańcami? Kto będzie odpowiedzialny? Co może zachęcić ludzi do udziału?*
- *W jaki sposób uczenie się może pomóc?*

Podsumowanie

Uczestnictwo jest postrzegane jako korzystny wskaźnik dobrej jakości życia osób starszych.

Uczestnictwo w uczeniu się maleje wraz z wiekiem.

Uczestnictwo może się pogarszać w związku z problemami życia w późniejszym wieku.

Zrozumienie tego, co wpływa na uczestnictwo jest pierwszym krokiem w odwróceniu negatywnych tendencji.

Rozmawianie z ludźmi, którzy nie biorą udziału jest bardzo ważne przy planowaniu uczenia się i naprawdę rozszerza uczestnictwo.

3. Moduł 3 - Niedogodności

W module omówiono bariery w kontekście późniejszego życia. Jakie są relacje między udziałem osób starszych w uczeniu się i niedogodnościami?

Cele szkoleniowe:

W tym module dowiesz się:

Jaki jest wpływ niekorzystnych sytuacji/niedogodności na życie osób starszych.

W jaki sposób uczenie się może przyczynić się do złagodzenia niekorzystnych sytuacji.

Jak zwiększać uczestnictwo seniorów defaworyzowanych.

3.1 Co to jest "bariera"?

Studium przypadku

Rozważmy historię Alexa z projektu CODA (łamanie barier w nauce języków)

<http://codaproject.eu/>

Alex W. ma 23 lata. Jest niewidomy od urodzenia i mieszka wraz z rodziną w dużym domu na wsi. Część domu została przystosowana do zaspokojenia specjalnych potrzeb osoby niewidomej. Alex kształcił się w prywatnej szkole dla niewidomych i poszedł na studia. Mimo że szukał zatrudnienia w wielu miejscach pracy i chciał pracować, jest bezrobotny, a obecnie spędza większość swojego czasu jako wolontariusz w lokalnej organizacji charytatywnej dla niedowidzących, gdzie prowadzi klub młodzieżowy.

Czy Alex jest w trudnej sytuacji? Dlaczego tak? Dlaczego nie?

"Bariera" może przybierać różne formy, ma różne poziomy nasilenia, różne efekty i nie ogranicza się jedynie do osób starszych.

W styczności z barierami mamy z jednej strony osoby, która cierpią z ich powodu, a z drugiej jednostki, agencje i organizacje gotowe do udzielenia wsparcia. Alex miał wsparcie swojej rodziny. Cieszył się z możliwości edukacyjnych, które łagodziły skutki niepełnosprawności. Bariery, które wynikały z jego niepełnosprawności nie zniknęły, ale mogły być bardziej dotkliwe, bez interwencji, które miały miejsce.

Wiele różnych czynników (barier) może powodować, że ludzie znajdują się w trudnej sytuacji. Niektóre z nich mogą być "widoczne", na przykład niepełnosprawność, niektóre są mniej oczywiste, na przykład niska samoocena, słaba umiejętność czytania i pisanie. Bariery mają negatywny wpływ na sukcesy i efektywność jednostki. Im więcej barier tym większe ryzyko.

3.2 Starzenie się – zalety i wady

W licznej grupie osób, które są uważane za osoby starsze, wiele jest takich, które nie postrzegają swojej sytuacji jako niekorzystnej. Starzenie się posiada wiele zalet: mądrość; doświadczenie; pewność siebie; motywacja; wiedza; umiejętność łączenia pokoleń. Te wszystkie korzyści należy koniecznie wykorzystać w starzejącym się społeczeństwie.

Retoryka sugeruje, że starzenie się społeczeństwa to problem, a nie błogosławieństwo. Dyskryminacja związana z wiekiem jest niepokojącym zjawiskiem w Europie:

"Jeśli chodzi o dyskryminację osób w wieku 55+, badanie pokazuje, że połowa Europejczyków postrzega to jako zjawisko rzadkie lub nieistniejące (50%), podczas gdy 45% Europejczyków uważa, że ten rodzaj dyskryminacji wiekowej jest powszechny."

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_393_sum_en.pdf

Ważne jest, aby tworzyć pozytywne opinie na temat starzenia się. Wiara i działanie na rzecz pozytywnych opinii może być kluczem do sukcesu w późniejszym życiu. Pozytywny stosunek do starzenia się to nie tylko odpowiedzialność jednostki, to norma społeczna, a w szczególności krytyczny wymóg dla tych, którzy ściśle współpracują z osobami starszymi.

Coś dla Ciebie

W tabeli poniżej uzupełnij korzyści, które można skojarzyć z procesem starzenia się, późniejszym życiem jednostki oraz społeczeństw (korzyści gospodarcze i społeczne). Jak te korzyści mogą służyć na rzecz jednostek i społeczeństw?

	Korzyści	Jak można wykorzystać?
Osobiste	Mądrość	Możliwości dzielenia się pomysłami na wsparcie i zrozumienie przy podejmowaniu decyzji i działaniach innych.
Ekonomiczne	Dochód do dyspozycji	Potencjalny wzrost wydatków na wakacje oraz na handel detaliczny.
Społeczne		

Niedogodności starzenia się

O "problemie" starzenia mówi się najczęściej w odniesieniu do kosztów wsparcia dla seniorów wymagających opieki. A co z kosztami zapewnienia dobrej jakości życia ?

Stawanie się coraz starszym może powodować przyspieszenie zmian w życiu jednostki:

- Zmiana statusu w pracy – od pracownika do emeryta
- Zmiany w rodzinie – dzieci wyprowadzają się z domu; status dziadków
- Żałoba – śmierć przyjaciół i członków rodziny
- Przeprowadzka – mniejszy dom; inny kraj; inny teren
- Zdrowie – choroby i dolegliwości
- Utrata niezależności - obowiązki opiekuńcze; niezdolność do życia w samotności
- Zmiana postrzegania siebie – utrata pewności siebie i poczucia własnej wartości; kwestie tożsamości

Badanie

Więcej o zmianach w życiu można przeczytać w instrukcji projektu LARA w sekcji o nazwie "Starzenie się" - <http://www.laraproject.net/outcomes/lara-training/lara-szkolenia-package.html>

Zmiany są wyzwaniem nawet wtedy, kiedy pojawiają się pojedynczo i jest czas na dostosowanie się do nich, niestety starzenie się dostarcza zwykle wielu zmian na raz, jedna jest przyczyną drugiej, na przykład zły stan zdrowia prowadzi do zmiany położenia i utraty samodzielności. W tym przyspieszonym procesie umiejętność zarządzania zmianami może być utrudniona.

Tak więc niedogodność związana z wiekiem może być zdefiniowana jako akumulacja niepowodzeń spowodowanych przez kolejne zmiany, z którymi jednostka nie może sobie poradzić. Zdolność jednostki do skutecznego funkcjonowania jest wówczas poważnie zagrożona, a w skrajnych warunkach, tracona jest niezależność.

Studium przypadku

John Smith:

John Smith ma 56 lat. Całe życie ukrywał fakt, że nie potrafi czytać i pisać. Jak był dzieckiem nazywano go "imbecylem", "nieukiem", "opóźnionym w rozwoju". John spędził całe swoje życie pracując w gospodarstwie rolnym, kierował pojazdami, doglądał zwierząt, naprawiał płoty, ale teraz, po wypadku, nie mógł już tego robić, nie był w stanie zapewnić utrzymania swojej rodzinie.

Jacinta:

Jacinta nie wiedziała, ile ma lat. Wiedziała, że jest stara. Czuła się stara. Inne osoby również uważały, że jest stara. Uciekała z tak wielu krajów: Indie; Pakistan; Bangladesz; Uganda; Sudan; Egipt; Jordan; Turcja; Bułgaria; Albania i teraz Włochy.

Jacinta przenosiła się tak wiele razy z rodziną i bez rodziny. Kiedy straciła swoją rodzinę? Ona już nie wie, gdzie oni są. Czy miała wnuki, prawnuki? A teraz? Jakie było jej życie? Klęcząc na chodnikach we Florencji, ryzykowała złe traktowanie, kopanie, przewracanie zazwyczaj pustej żebraczej miski.

Coś dla Ciebie

Niedogodności nie przeszkodziły Johnowi i Jacintie być aktywnymi, chociaż miały wpływ na ich samopoczucie i jakość życia. Niekorzystna sytuacja może generować negatywny stosunek do prawdziwych osiągnięć jednostki.

- *Jakie umiejętności zgromadzili John i Jacinta w swoim życiu?*
- *Co doprowadziło ich do obecnej sytuacji?*

3.3 Niedogodności w późniejszym wieku

Projekt MATURE postanowił skupić się na konkretnych obszarach niedogodności, które mogą być uciążliwe dla osób starszych i/lub pogarszać się w miarę upływu lat:

Zdrowie – Warunki fizyczne i/lub psychiczne, które wpływają na zdolność danej osoby do udziału w nauce i/lub radzenia sobie w życiu codziennym. To może być uwarunkowane stanem zdrowia lub zmianami, które powstają w wyniku starzenia się.

Zależność – stan, w którym jednostka nie może działać skutecznie bez wsparcia innych osób. Wsparcie to może pochodzić od członków rodziny, państwa, instytucji opieki prywatnej.

Kultura – Skumulowana wiedza, doświadczenie, przekonania oraz wartości grupy osób. Osoby starsze z takich grup jak imigranci, mniejszości etniczne, czy wyznaniowe mogą znajdować się wśród tych, którzy doświadczają barier kulturowych w dostępie do uczenia się w społecznościach, w których żyją.

Postawa – Samopoznanie siebie przez osoby starsze z perspektywy wieku i procesów starzenia się. Pozytywny jak i negatywny stosunek do starzenia się, nauki, edukacji.

Aby pokonać bariery spowodowane niedogodnościami jednostka potrzebuje wiedzy, zrozumienia, umiejętności i wsparcia. W celu przezwyciężenia niedogodności wymagana jest szybka i skuteczna reakcja. Niemożność pokonania niedogodności może prowadzić do wycofania się, nieuczestniczenia i izolacji.

Pomoc w pokonaniu niedogodności może pochodzić od samych jednostek lub od agencji pośredniczących, które oferują wsparcie i strategie interwencyjne. Biorąc pod uwagę zakres i skuteczność interwencji zalecane jest wspólne działanie jednostki i wielu różnych pośredników.

Coś dla Ciebie

Zastanów się nad historią Johna i odpowiedz na pytania:

- *Jakiej pomocy potrzebuje John?*
- *Kto mógłby mu pomóc?*
- *Pomyśl o własnej miejscowości, jaka agencja mogłaby pomóc Johnowi?*
- *Jak można pomóc Johnowi nawiązać kontakt z tymi, którzy mogą mu pomóc?*

Doświadczenia projektu MATURE pokazały, że odgórne podejście do niekorzystnej sytuacji jest mniej skuteczne niż oddolne. Z góry określone rozwiązania mają tendencję do alienacji potencjalnych odbiorców, którzy zwykle uważają, że oferowana pomoc nie odpowiada ich sytuacji. Jeśli agencje lokują jednostkę i jej potrzeby w centrum działań, które są negocjowane i dostosowane do konkretnych potrzeb, wyniki są bardziej satysfakcjonujące.

Studium przypadku

Raport projektu EUBIA - "Angażowanie osób starszych w uczenie się" określa kryteria dla dobrego projektu, który koncentruje się na edukacji seniorów:

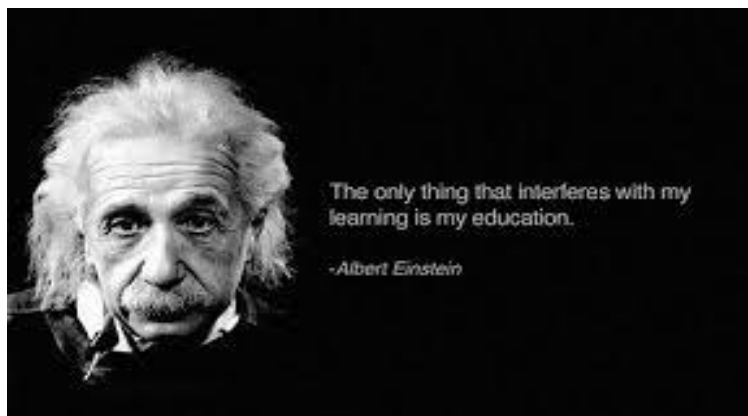
Kryteria dobrego projektu - EUBIA

1. Wynika z rzeczywistych potrzeb uczenia się osób starszych
2. Angażuje osoby starsze do opracowania projektu
3. Został opracowany z wykorzystaniem wiedzy wielu osób w celu zaspokojenia potrzeb użytkowników końcowych
4. Są przesłanki, że projekt może zostać przeniesiony i dostosowany do specyficznych potrzeb (indywidualnych, lokalnych, regionalnych, krajowych)
5. Istnieją dowody, że rezultaty projektu mogą być dalej rozwijane i utrzymywane w dłuższej perspektywie

Strona 29 <http://www.bia-net.org/images/stories/eubia/pdf/eubiaguide/eubia-guide-en.pdf>

Wnioski te są wynikiem doświadczeń i badań prowadzonych przez uczestników EUBIA na temat dotarcia do osób starszych poprzez tworzenie sieci i praktyk współpracy. Zespół EUBIA, podobnie jak partnerzy MATURE, traktuje edukację osób starszych jako usługę, która powinna zapewnić rozwiązania dostosowane do indywidualnych potrzeb.

3.4 Bariery na drodze do sukcesu

Zespół MATURE znalazł inspirujące przykłady angażowania osób starszych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji w działania, które mają wpływ na poprawę samopoczucia. Poniżej wymieniono elementy wspólne dla wszystkich przykładów:

- Skupienie się na potrzebach indywidualnych osób starszych
- Przykłady dobrej praktyki partnerstwa i sieci, które można wykorzystać
- Praktyczne przykłady współpracy, które koncentrują się na końcowym użytkowniku, a nie na osobach/instytucjach zaangażowanych we współpracę
- Inwestycja (czas i pieniądze)
- Pomoc strategiczna
- Doświadczeni praktycy
- Praktyka, która promuje wzmacnianie osób starszych a nie ich uzależnianie

Partnerzy MATURE zauważyli, że bardzo często poszerzenie uczestnictwa osób starszych w grupach uczących było trudne, ponieważ w zaproponowanych modelach uczenia się nie uwzględniono wielu kluczowych czynników. Praktycy mieli niewiele okazji do rozwijania umiejętności włączania osób, do których najtrudniej dotrzeć. Zwykle sukces był ograniczony do pracy nad projektem i pojedynczych przypadków dobrych praktyk, które w praktyce były trudne do utrzymania.

Prawdziwy sukces jest możliwy, jeśli dokonamy zasadniczych zmian w myśleniu i podejściu. Zmiany te będą możliwe, jeśli będzie pełne zrozumienie ich konieczności i sposobu wdrożenia. Jeśli liderzy grup będą działać w przekonaniu, że „można to zrobić”, dotarcie i zaangażowanie osób starszych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji będzie osiągalne.

Coś dla Ciebie

Czy jesteś już gotowy, aby sprostać wyzwaniu poszerzenia uczestnictwa w uczeniu się wśród osób starszych, znajdujących się w niekorzystnej sytuacji?

Na początku zajrzyj do raportu końcowego: „Kluczowe kompetencje dla profesjonalistów uczenia dorosłych – opracowanie referencyjne”,

<http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/2010/keycomp.pdf>

A1) kompetencje personalne dot. systematycznej refleksji nad własną praktyką, uczeniem się i rozwojem osobistym: **w pełni autonomiczny uczeń kształcący się ustawicznie**

A2) Kompetencje interpersonalne dot. komunikacji i współpracy z dorosłymi uczniami, kolegami i interesariuszami: **komunikator, gracz zespołowy, inicjator sieci**

A3) Kompetencje bycia świadomym i brania odpowiedzialności za instytucjonalne uczenie się dorosłych, które ma miejsce na wszystkich poziomach (instytut, sektor, zawód, społeczeństwo): **jest odpowiedzialny za ciągły rozwój kształcenia dorosłych.**

A4) Kompetencje wykorzystania własnej wiedzy merytorycznej i dostępnych zasobów edukacyjnych: **jest ekspertem.**

A5) Kompetencje w wykorzystaniu różnych metod uczenia się, stylów i technik, w tym nowych mediów, świadomość wykorzystania nowych możliwości i e-umiejętności oraz krytyczna ich ocena: **jest w stanie wdrożyć różne metody uczenia się, style i techniki w pracy z dorosłymi.**

A6) Kompetencje w zachęcaniu dorosłych słuchaczy do uczenia się i wspierania ich rozwoju w kierunku stawania się autonomicznym uczniem przez całe życie: **potrafi motywować.**

A7) Kompetencje w zakresie radzenia sobie z dynamiką grupy i jej niejednorodnością w zakresie potrzeb edukacyjnych, motywacji i wcześniejszego doświadczenia: **jest w stanie poradzić sobie z grupami i ich różnorodnością.**

- *Ile punktów z dziesięciu przyznałbyś sobie biorąc pod uwagę wymienione w powyższym tekście kompetencje? Jakie "dowody" przytoczyłbyś, aby uwiarygodnić swoją ocenę?*

Oceń sam/sama siebie?

W tabeli poniżej wymień wszystkie swoje umiejętności i cechy, które Twoim zdaniem posiadasz, zarówno te zawodowe (związane i nie związane z nauczaniem) jak i osobiste.

Umiejętności profesjonalne	Umiejętności osobiste

Przeczytaj ponownie historię Johna i Jacinty.

- *Które z twoich umiejętności należałoby użyć w angażowaniu obydwu nie uczących się osób i do jakich celów?*
- *Czy mógłbyś skutecznie interweniować w przypadku Johna i Jacinty? Jeśli nie, to powiedz jakich umiejętności personalnych i osobistych Tobie brakuje?*

Podsumowanie

"Trudna sytuacja", "stary" i "uczenie się" to terminy złożone, posiadające z różne znaczenia.

Bycie czy poczucie znajdowania się w niekorzystnej sytuacji może prowadzić do dyskryminacji.

Ci, którzy są "starzy" nie zawsze znajdują się "w trudnej sytuacji".

Proces starzenia może powodować trudności lub je zwiększać.

Znoszenie barier uczestnictwa spowodowanego trudną sytuacją jest częścią roli koordynatora procesu uczenia się, ale niekoniecznie jest jego/jej odpowiedzialnością.